

Oikeusministeriö

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen lausunto

Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma

Työryhmän asettaminen

Oikeusministeriö on tänään päättänyt asettaa työryhmän päivittämään ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa.

Toimikausi

Työryhmän toimikausi on 3.4.2025 – 31.12.2027.

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman 20.6.2023 ”Vahva ja välittävä Suomi” yhtenä tavoitteena on tehostaa ihmiskaupan torjuntaa, varmistaa tietojenvaihto viranomaisten välillä sekä ehkäistä ihmiskauppaa poikkihallinnollisesti ja kokonaisvaltaisesti. Edellisen ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman toimeenpano päättyi vuoden 2023 lopussa. Valtioneuvoston yleisistunnon päätöksen (21.3.2024) mukaisesti periaatepäätös ihmiskaupan vastaiseksi toimintaohjelmaksi 2021–2023 tullaan päivittämään vuoden 2025 aikana. Edellisen toimintaohjelman keskeneräisten toimenpiteiden toimeenpanoa jatketaan, kunnes uusi periaatepäätös on hyväksytty. Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelman päivitys valmistellaan ministeriöiden välisessä yhteistyössä.

Työryhmän tehtävät

Työryhmän tehtävänä on:

1) päivittää ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma ja laatia periaatepäätös painopisteinä toimet, jotka kohdistuvat seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan, lapsiin ja nuoriin kohdistuvan

ihmiskaupan, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon saattamisen, nuoriso- ja jengirikollisuuteen sekä järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvän ihmiskaupan ehkäisyyn ja torjuntaan ja ilmiöiden tunnistamiseen erityisesti lasten ja nuorten ihmiskaupan osalta;

2) laatia ohjelmaa koskeva toimeenpanosuunnitelma;

3) seurata ja tukea toimintaohjelman toimeenpanoa sen valmistuttua, ja

4) ottaa huomioon toimintaohjelman valmistelussa muut samaan teemaa koskevat taikka siihen liittyvät käynnissä olevat hankkeet kuten ihmiskauppadirektiivin kansallisen täytäntöönpanon ja hallituksen käynnissä olevat tietojenvaihtohankkeet sekä järjestäytyneen rikollisuuden toimenpideohjelman selviytyshanke järjestäytyneen rikollisuuden ja ihmiskaupparikollisuuden yhtymäpinnoista. Työryhmän ehdotus päivitetyn toimintaohjelmaksi valmistuu vuoden 2025 loppuun mennessä. Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman hyväksyy sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon ministerityöryhmä. Työryhmä seuraa ja tukee toimintaohjelman toimeenpanoa vuoden 2027 loppuun.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos sai 9.4.2025 kutsun oikeusministeriöltä 11.6.2025 pidettävään kuulemistilaisuuteen, jonka aiheena on ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman 2021 – 2023 päivittäminen. Asiantuntijakuulemisen aiheena on lapset ja nuoret ihmiskaupan uhreina sekä ihmiskaupan uhrien lapset. Kutsu on sisältänyt pyynnön toimittaa lausunto myös kirjallisesti viimeistään kuulemistilaisuuden jälkeen 16.6.2025 mennessä.

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen lausunto

1. Mikä on näkemyksenne mukaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan tilannekuva ja viimeaikainen kehitys edellä mainitut ihmiskaupan ilmenemismuodot ja ympäristöt huomioon ottaen?

Itä-Uudenmaan poliisilaitokselle on kirjattu vuosina 2023-2025 ihmiskaupparikosepäilyjä, joissa asianomistajana on alle 18-vuotias henkilö seuraavasti:

Vuonna 2023 Itä-Uudenmaan poliisilaitokselle on kirjattu kaksi (2) ihmiskaupparikosepäilyä, jossa asianomistajana on ollut alle 18 vuotias henkilö. Vuonna 2024 Itä-Uudenmaan poliisilaitokselle on kirjattu neljä (4) ihmiskaupparikosepäilyä, jossa asianomistajana on ollut alle 18 vuotias henkilö. Vuoden 2025 aikana (tammikuu-toukokuu) Itä-Uudenmaan poliisille on kirjattu yksi (1) tutkintapyyntö, jossa epäillään alle 18 vuotiaaseen kohdistunutta ihmiskaupparikosta.

Edellä mainituissa juttumäärissä on huomioitu ainoastaan sellaiset rikosepäilyt, joissa tapausta on tutkittu tai tutkitaan poliisin tietojärjestelmien mukaisesti ihmiskaupparikosnimikkeellä. Tältä osin on huomioitava, että tosiasiassa arviointia ihmiskaupan tunnusmerkistön soveltuvuudesta käydään huomattavasti useamman jutun kohdalla.

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella ihmiskaupparikosten esitutkinta on keskitetty omaan tutkintaryhmään vuodesta 2022 lähtien. Näin ollen lähtökohtaisesti kaikki ihmiskauppa -tapaukset tutkitaan samassa yksikössä. Lapsiin ja nuoriin kohdistuneet väkivalta- ja seksuaalirikokset on keskitetty Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella omaan tutkintaryhmään vuodesta 2018 lähtien. Tutkintayksiköiden toiminta on vakiintunutta ja perehtyneisyys on hyvällä tasolla. Tutkintayksiköissä annetaan valtakunnallista ja paikallista koulutusta eri muodoissa ihmiskaupparikoksiin liittyen.

Lapsiin ja nuoriin on valtakunnallisesti todettu kohdistuvan eri ihmiskaupan muotoja, kuten seksuaaliväkivaltaa, pakkoavioliittoja, työperäistä hyväksikäyttöä ja kerjäämiseen tai rikolliseen toimintaan pakkottamista.

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella tutkittavat lapsiin ja nuoriin kohdistuneet ihmiskaupparikosepäilyt ovat koskeneet useimmiten tilanteita, joissa lapsen tai nuoren epäillään joutuneen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Näissä tapauksissa lapseen tai nuoreen kohdistuvan seksuaalirikostutkinnan yhteydessä on paljastunut sellaista selvitystä alisteisesta asemasta, määräysvaltaan ottamisesta ja uhrin saattamisesta laajemman seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, jonka perusteella tapahtumaa on ollut syytä tutkia ihmiskaupparikosnimikkeellä.

Useammassa tapauksessa hyväksikäyttäjän ja lapsen välillä on läheinen suhde, jolloin on tavallisesti kyse parisuhteesta tai vanhemman ja lapsen välisestä suhteesta.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa ihmiskauppatapauksissa uhriksi on joutunut tyypillisesti niin sanottu ”hatkanuori”. Koulukodeista karkuun lähtevät nuoret ovat usein asunnottomia ja erityisen alttiita seksuaaliselle hyväksikäytölle ja ihmiskaupparikokselle.

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvissä ”hatkanuorten” tapauksissa on havaittu ilmiö, jossa hyväksikäytön uhrin rekrytoivat myös kavereitaan hyväksikäytön kohteeksi. Hyväksikäyttöön on saattanut liittyä myös taloudellisen hyödyn tavoittelua, jossa lasta tai nuorta esittävää seksuaalista kuva- ja videomateriaalia on otettu talteen ja sitä on myyty eteenpäin. Kuva- ja videomateriaalin avulla on voitu myös kiristää uhria.

Edellä mainituissa tilanteissa teon tarkoituksena tulee arvioitavaksi ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön tarkoittama henkilön saattaminen parituksen tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi ja henkilön saattaminen muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin.

Yksittäisissä Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella tutkittavissa ihmiskauppatapauksissa tekotapana on tullut kyseeseen pakkoavioliitto. Pakkoavioliittotapauksissa alaikäisyys yhdessä kunniaan liittyvän kontrollin ja väkivallan, perheen ja yhteisön elämänvalintoja määrittävän roolin ja omista oikeuksista tietämättömyyden kanssa, altistivat hyväksikäytön kohteeksi joutumiselle. Pakkoavioliittotapauksissa hyväksikäytettyjä lapsia on tunnistettu ihmiskaupan uhreiksi yleensä turvapaikkaprosessin yhteydessä. Heihin on saatettu kohdistaa monia erilaisia ihmiskaupan muotoja. Pakkoavioliitto on saattanut tapahtua lapselle hyvin nuorella iällä kotimaassaan, ja uhri saattaa olla täysi-ikäinen poliisin saadessa tiedon tapahtuneesta.

Lisäksi Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella on havaittu yksittäisiä perheen sisäisiä pakkoavioliittoon liittyviä ihmiskaupparikosepäilyjä, joissa lapsen tai nuoren asemaa ihmiskaupan uhrina on jouduttu arvioimaan. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi sellaiset, joissa perheen äidin epäillään joutuneen erinäisen hyväksikäytön ja pakkoavioliiton kohteeksi, jolloin hyväksikäyttö ja väkivalta on kohdistunut äidin lisäksi pariskunnan yhteisiin lapsiin. Lisäksi tapauksiin saattanut liittyä lasten huoltajuuteen liittyviä riitaisuuksia vanhempien toimesta, jotka ovat päättyneet rikosepäilyyn lapsikaappauksesta.

2. Millaisia haasteita tunnistatte lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan vastaisessa työssä tällä hetkellä?

Lasten ja nuorten ihmiskaupan uhrien kynnys rikosilmoituksen tekemiseen on ilmeisen korkea. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat ihmiskauppaepäilyt tulevat harvoin poliisin tietoon suoraan uhrilta tai edes toiselta viranomaiselta. Tapauksia tunnistetaan muiden esitutkintojen yhteydessä ikään kuin sivuosumina tai poliisin suorittaman ennalta estävän toiminnan tuloksena. Edellä mainittu johtaa siihen, että tapaukset saattavat tulla poliisin tietoon vasta useiden vuosien jälkeen varsinaisen rikoksen tapahtumajasta.

Kuten on yleisesti tunnistettu, lapsiin ja nuoriin kohdistuneissa ihmiskauppatapauksissa on havaittu, että nuori harvemmin itse kertoo spontaanisti tapahtumista. Näissä tilanteissa on tärkeää, että nuoren kanssa toimivat tahot (poliisi, sosiaalitoimi sekä laitoksen tai muun sijoituspaikan henkilökunta) osaavat esittää nuorelle mahdollisimman avoimia kysymyksiä selvittääkseen mitä on todellisuudessa tapahtunut.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa ihmiskaupassa on tyypillistä se, että uhri kertoo tapahtumista vasta täysi-ikäistyttyään ja saavat siten apua vasta täysi-ikäisenä. Tämä vaikeuttaa myös poliisin suorittamaa esitutkintaa, koska tapahtumista saattaa olla kulunut jo useita vuosia.

Edelleen haasteena on havaittu, joissakin lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa ihmiskauppaepäilyissä hyväksikäyttö on joko osittain tai kokonaisuudessaan tapahtunut ulkomailla lapsen kotimaassa tai matkalla Suomeen. Näissä tilanteissa esitutkinnassa korostuu kansainvälinen yhteystyö ja kansainvälinen tutkinta-apu, jotka ovat tällä hetkellä melko raskaita ja hitaita instrumentteja. Lisäksi lapseen tai nuoreen kohdistunut hyväksikäyttö on usein tapahtunut sellaisessa maassa, josta Suomella on käytännössä huonot mahdollisuudet saada tutkinta-apua. Tällöin joudutaan myös poikkeuksetta arviomaan rikoksen tekoapaikkaa ja Suomesta käsin saatavilla olevaa näyttöä eli sitä, missä maassa esitutkinta olisi tarkoituksenmukaisinta suorittaa.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat ihmiskauppatapaukset ovat tutkinnallisesti ja näyttökysymysten osalta haastavia tapauksia, sillä nuoret eivät välttämättä itse miellä joutuneensa rikoksen uhriksi tai muusta syystä vaikenevat asiasta. Ihmiskauppatutkinnalle on ominaista, että asianomistajan kertomus on etenkin tutkinnan alkuvaiheessa ainoa näyttö mahdollisesta rikoksesta.

Nuoren puhelimeen on mahdollista tehdä laite-etsintä (Pakkokeinolaki 8:20 §) tai käyttää muita tilanteen mahdollistamia pakkokeinoja, mutta mikäli tietoa ei ole löydettävissä tai tapauksessa ei ole ylipäänsä riittävää näyttöä rikosepäilyn tueksi pakkokeinojen käyttämiseksi on tehtävä hyvin hankala tai jopa mahdoton. Sujuva yhteistyö poliisin ja eri toimijoiden kesken helpottaa asioiden selvittämistä ja konsultointi nuoren muulle taholle kertomista seikoista on keskeistä.

Ihmiskaupparikoksissa rikosvastuun toteuttamisessa haasteet liittyvät erityisesti näytön arviointiin ja ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttymisen arvioimiseen niin poliisissa, syyttäjällä kuin tuomioistuimissa. Esimerkiksi ihmiskaupan tunnusmerkistön tarkoittamaa teon tarkoitusta - henkilön saattamista paritukseen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin ei ole saatu todistettua. Lapsiin ja nuoriin kohdistuneissa ihmiskauppatapauksissa todisteluvaikkeudet ovat koskeneet myös vastaajan lapsiasianomistajaan kohdistamia seksuaalisia tekoja tai tekijän hyväksikäyttötarkoitusta.

Poliisissa näytön arviointiin ja ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttymisen arvioimiseen liittyviin haasteisiin on vastattu erityisesti ihmiskauppatutkintaan sekä lasten- ja nuortentutkintaan perustetuilla erityistutkintayksiköillä ja ihmiskauppaan sekä lasten -ja nuorten rikollisuuteen liittyvillä koulutuksilla ja ohjeistuksilla. Lisäksi kuulustelumenetelmiä ja kuulustelutaktiikoita ihmiskauppatapauksissa on kehitetty vastaamaan kyseisen rikoslajin erityispiirteitä.

3. Miten lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa ihmiskauppaa voitaisiin näkemyksenne mukaan ehkäistä nykyistä tehokkaammin?

Ihmiskaupparikoksissa yleisenä haasteena on nähty ihmiskaupparikosten tunnistaminen. Tässä kontekstissa tunnistaminen perustuu ihmiskauppaan liittyvien ilmiöiden ymmärtämiseen ja substanssi-osaamisen hyödyntämiseen mutta myös haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin liittyvien ilmiöiden ymmärtämiseen. Tämän seurauksena ihmiskauppaan liittyviä koulutuksia on edelleen hyvä lisätä ja ilmiötilannekuvaa tulee pitää yllä myös paikallispoliisissa.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa ihmiskauppaa voidaan ehkäistä tehokkaammin tehokkaalla moniviranomaisyhteistyöllä. Ihmiskaupan ehkäisemisen keskiössä tulee olla viranomaisten tiivis monialayhteistyö, jolla pyritään vähentämään ja havaitsemaan uhrien haavoittuvuutta sekä puuttumaan uhritumisen ketjuuntumisilmiöön.

Poliisilla on jo rakenteissa ennalta estävän - sekä analyysi ja tiedustelu -toimintojen osaaminen. Näiden rakenteiden hyödyntäminen ja toimintaympäristöanalyysin, kohdetorjuntamenettelyn ja riskiperusteisen analyysitoiminnon ulottaminen ihmiskaupparikollisuuden ennalta estämiseen ja torjuntaan tulisi jatkossa huomioida nykyistä paljon paremmin osana ennalta estävän toiminnan toimintasuunnitelmia. Positiivisena nähdään Poliisihallituksen antama rikostiedustelumääräys, jonka perusteella tiedustelu-toiminnot on siirretty rikostutkintasektorin alle ja ovat siten lähempänä päivittäistä rikostutkintaa.

Kuten edellä todettiin lapseen tai nuoreen kohdistuneet ihmiskaupparikoksen tulevat usein ilmi toisen rikosasian yhteydessä ja lapsi tai nuori on useimmiten kokenut kaltoinkohtelua ja hyväksikäyttöä jo pitkään ennen kuin tilanteen voidaan katsoa täyttävän ihmiskaupan tunnusmerkistön. Täten ihmiskauppaa voidaan ennaltaehkäistä tehokkaasti, kun ehkäistään hyväksikäytön kohteeksi joutumiselle altistavia tekijöitä. Edellä mainitun mukaisesti ihmiskaupparikos on prosessinomainen rikos - ennen ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttymistä on useimmiten täytynyt jo usean muun rikoksen tunnusmerkistö. Näin ollen ihmiskaupparikosten ennalta estämisestä puhuttaessa on kiinnitettävä huomiota yleisesti hyväksikäytön ehkäisemiseen sen kaikessa merkityksessä.

Edelleen lapsiin ja nuoriin kohdistuvat ihmiskaupparikokset ovat hyvin ilmiökeskeisiä rikoksia, jolloin tilastojen valossa samat tekotavat toistuvat valtakunnallisesti, esimerkiksi hatkanuoret ihmiskaupparikoksen uhrina. Tämän seurauksena ihmiskaupparikosten ennalta estämistä niin poliisin kuin muiden viranomaisten toimesta on kohdistettava sinne, jossa ilmiöitä havaitaan. Tästä voimme todeta hyvänä esimerkkinä koulupoliisitoiminnan. Tällaista kohdistettua ennalta ehkäisevää toimintaa tulisi lisätä myös sijoitettuihin lapsiin kohdistuen.

Hatkanuorten kohdalla poliisin on saatava nopeammin ja tehokkaammin tieto hatkaan lähteneestä lapsesta tai nuoresta, jotta poliisilla on edes teoreettisesti mahdollisuus ennalta estää rikoksia. Tällä hetkellä tilanne on se, että sijoituspaikka tekee ilmoituksen paikallispoliisille, joka laittaa nuorelle etsintäkuulutuksen perään. Tieto ei kuitenkaan välity hatkalaisen asuinpaikkakunnalle, jonne tämä yleisimmin pyrkii karkumatkallaan. Tältäkin osin viranomaisten välinen tiedonvälitys ja yhteistyö korostuvat.

4. Miten ihmiskaupan uhriksi joutuneita lapsia ja nuoria voitaisiin tavoittaa ja tunnistaa nykyistä paremmin?

Lapsia ja nuoria on tuettava kertomaan heihin kohdistuneesta kaltoinkohtelusta ajantasaisesti.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa voi ilmetä monen tyyppisenä hyväksikäyttönä. Tapaukset eivät aina rajoitu yhteen hyväksikäytön muotoon, vaan yhdessä tapauksessa voi yhdistyä useampia eri muotoja. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat ihmiskauppatapaukset tulevat usein ilmi ja arvioitavaksi hyväksikäyttötapauksissa, joihin liittyy väkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa ja vapauden riistämistä. Kohteena ovat useimmiten haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret, esimerkiksi ”hatkanuoret”. Ihmiskaupan mahdollisuus tulee huomioida jo ensipartion toimenpiteissä sekä tutkinnan alkuvaiheessa. Nuori harvemmin itse kertoo spontaanisti tapahtumista hatkojen jälkeen.

ihmiskaupan uhrit ovat useimmiten tekijän vahvan psykologisen kontrollin alaisena ja ihmiskauppa prosessinomainen rikos eli ennen ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttymistä on täyttynyt useamman muun rikoksen tunnusmerkistö. Tällöin on ensiarvoisen tärkeää, että asiaan liittyvät alkuselvitykset tehdään niin, että saadaan laajempi kokonaiskuva tapahtuneesta. Nuoren kanssa toimien tahojen (poliisi, sosiaalitoimi sekä laitoksen tai muun sijoituspaikan henkilökunta) on osattava esittää nuorelle mahdollisimman avoimia kysymyksiä selvittääkseen mitä on todellisuudessa tapahtunut.

Lapsen pahoinvointiin ja oireiluun tulisi aina reagoida, sillä lapsi tai nuori ei aina kykene kertomaan tapahtuneesta hyväksikäytöstä. Oireilun taustalla voi olla hyväksikäyttökokemuksia. Tieto hyväksikäytöstä on myös voinut tulla muiden viranomaiskontaktien, kuten poliisin, lastensuojelun, koulun tai terveyskeskuspäivystyksen kautta. Monesti tilanteet ovat voineet olla epäselviä ja niitä on selvitelty usean työntekijän kanssa ennen kuin niihin on reagoitu. Lapset ja nuoret saattavat kertoa ensikertaa hyväksikäytöstä ilmaistessaan vajavaisia ja ristiriitaisia kertomuksia eri viranomaisille ja tahoille. Tämän seurauksena on tärkeää, että asiaa selvittävien tahojen tiedonvaihto ja yhteistyö kokonaiskuvan saamiseksi on tehokasta ja kokonaisvaltaista.

Erityisen tärkeänä voidaan pitää sitä, että vähäinen epäily lapsiin kohdistuvasta hyväksikäytöstä saatetaan aina poliisin tietoisuuteen. Mikäli ilmoittaja haluaa pysyä anonyyminä on edelleen korostettava, että poliisille on mahdollisuus toimittaa nimetön vihjetieto rikosepäilystä. Tällöin keskeistä on se, että vihjetietoihin reagoidaan tehokkaasti ja kokonaisvaltaisesti kaikenlaisen hyväksikäytön piirteet tunnistetaan.

Rikostutkinnassa ihmiskauppatapausten tunnistamisessa on keskeistä se, että ihmiskaupan tunnusmerkistötekijät tunnistetaan laajemmin muissakin tutkintayksiköissä, kun varsinaisia ihmiskaupparikoksia tutkivissa tutkintayksiköissä. Lasta tulisi kuulla ainoastaan lasten kuulemiseen erikoistuneen henkilön toimesta. Ihmiskaupparikoksen esitutkinnassa on tärkeää olla aina mukana ihmiskaupparikostutkinnan asiantuntija tai mahdollisuus konsultoida asiantuntijaa aina tarvittaessa.

5. Miten ihmiskaupan uhriksi joutuneita lapsia ja nuoria voitaisiin auttaa nykyistä paremmin? Miten palveluohjausta voitaisiin parantaa?

Ihmiskaupan kohteeksi joutuneita lapsia ja nuoria voidaan tukea kokonaisvaltaisesti viranomaisten selkeillä ja uhria mahdollisimman vähän kuormittavilla toimintamalleilla.

5.1. Varmistetaan tilanteesta irtautuminen

Ensisijaisena toimenpiteenä ja tavoitteena tulee olla tilanteesta irtautuminen. Mikäli lapsi tai nuori on edelleen hyväksikäyttäjän määräysvallan alla, tulee hänelle ensi tilassa järjestää turvallinen majoitus ja tukea tilanteesta irtautumisessa. Tältä osin on keskeistä huomata, että fyysinen irtautuminen tekijän määräysvallasta ja tilanteesta ei välttämättä tarkoita tilanteen olevan päättynyt. Tekijä saattaa kohdistaa uhriin vainoa ja uhkailua vielä akuutin hyväksikäyttötilanteen päätyttyä.

Poliisin tulee näissä tapauksissa käyttää tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti toimivaltaan kuuluvia pakkokeinoja - tutkintavangiksi hakemista - reaaliaikaisen rikoksen katkaisemiseksi. Tämä edellyttää poliisilta tehokasta esitutkintaan vangitsemisen edellytysten selvittämiseksi.

5.2. Tuki toipumisprosessissa ja tuki esitutkinnassa

Toisena toimenpiteenä on tehokas toipuminen ja viranomaistoimin lapsen/nuoren tukeminen toipumisprosessissa. Tähän sisältyy muun muassa ensivaiheen psykososiaalinen tuki ja lapsen/nuoren palveluohjaus moniviranomaisyhteistyön keinoin.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien ihmiskaupparikosten ensitoimissa ja esitutkinnassa on huomioitava, että myös rikosprosessi kuormittaa hyväksikäytön kohteeksi joutunutta nuorta. Tämän seurauksena ensi vaiheen toimet ja rikosprosessi on pyrittävä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Lasta tulisi kuulla ainoastaan lasten kuulemiseen erikoistuneen henkilön toimesta. Tutkinnassa on tärkeää olla mukana ihmiskaupparikostutkinnan asiantuntija tai mahdollisuus konsultoida asiantuntijaa aina tarvittaessa. Tutkinnan aikana yhteyshenkilönä tulisi toimia sama nimetty tutkija. Lapsen ja nuoren puhuttamisessa ja kuulemisessa tulisi välttää sitä, että lapsi tai nuori joutuisi kertomaan häneen kohdistuneista teoista useampaan kertaan tai useammalle ammattilaiselle.

Lapsella tai nuorella tulee olla hänelle maksuton ihmiskaupparikollisuutta ymmärtävä oikeusavustaja heti esitutkinnan alusta alkaen. Kuulemisessa mukana olevien henkilöiden lukumäärää on hyvä rajoittaa. Lapsella tai nuorella tulisi kuitenkin olla mahdollisuus ottaa kuulemiseen tukihenkilöksi joku hänen luotettavana pitämänsä aikuinen erityisesti, jos huoltaja ei ole kuulemisessa läsnä. Saman tukihenkilön olisi hyvä olla mukana koko rikosprosessin ajan. Säännöllinen, yhdessä sovittu mukainen yhteydenpito tukihenkilön kanssa rakentaa luottamussuhdetta ja yhteistyötä sekä tunnetta siitä, että lapsen tai nuoren asioista ja voinnista ollaan kiinnostuneita.

5.3. Tehokas esitutkinta ja tiedottaminen prosessin kulusta

Ihmiskaupparikostutkinnan laajuus ja haastavuus sekä siihen liittyvät näytölliset haasteet saattavat johtaa siihen, että esitutkinta kestää pidemmän aikaa. Epätietoisuus omasta tilanteesta ja sen etenemisestä voi kuormittaa lasta tai nuorta. Ihmiskaupan kohteeksi joutuneelle lapselle tai nuorelle on hyvä jakaa todenmukaista ja realistista tietoa siitä, mitä rikosprosessin edetessä tapahtuu. Rikosnimikkeen muuttuminen tai esitutkinnassa tapahtuneet käännteet eivät voi olla esteenä tuen saamiselle.

6. Millaisia toimia näkemyksenne mukaan tarvittaisiin rikosvastuun toteuttamiseksi nykyistä tehokkaammin lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa ihmiskaupparikosasioissa?

6.1. Ihmiskaupan tunnistaminen

Ihmiskaupparikosten osalta yleisenä haasteena on nähty ihmiskaupparikosten tunnistaminen. Tässä kontekstissa tunnistaminen perustuu ihmiskauppaan liittyvien ilmiöiden ymmärtämiseen ja substanssiosaamisen hyödyntämiseen mutta myös haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin ja heidän hyväksikäyttöön liittyvien ilmiöiden ymmärtämiseen.

Rikosvastuun toteuttamisen näkökulmasta on olennaista, että ihmiskaupparikokset tunnistetaan ja paljastetaan tehokkaasti ja ilmi tulleeisiin tapauksiin pystytään puuttumaan tapahtumien aikana tai mahdollisimman pian niiden jälkeen. Tämä on olennaista esitutkinnan tuloksellisuuden näkökulmasta, sillä ihmiskaupparikosten esitutkinta edellyttää merkittäviä laatuvaatimuksia ja epäilyistä rikoksesta edellytettävän näytön saaminen pystytään todennäköisemmin turvaamaan, mikäli tutkintatoimia päästään tekemään mahdollisimman pian rikoksen tapahtumisesta.

Rikosten tunnistamisen ehdottoman edellytyksenä on eri tahojen riittävä osaamistaso ihmiskauppaan viittaavan hyväksikäytön erityispiirteisiin. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien tahojen on huolehdittava siitä, että aihepiirin parissa työskentelevät asianmukaisen ammattitaidon omaavat henkilöt.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat ihmiskaupparikokset liittyvät usein vakiintuneisiin ilmiöihin, kuten ”hatkanuoriin” kohdistuviin hyväksikäyttötapauksiin. Täten viranomaisilla tulee olla yhteinen ja ajankohtainen näkymä lasten ja nuorten hyväksikäyttöön liittyviin ilmiöihin.

6.2. Laadukas esitutkinta

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien ihmiskaupparikosten esitutkintaan kohdistuu merkittäviä laatuvaatimuksia. Tämän seurauksena jokaisella poliisilaitoksella tulisi olla omat ihmiskaupparikosten esitutkintaan erikoistuneet tutkijat. Alle 18-vuotiaisiin kohdistuneiden rikosten tutkinnasta onkin säädetty, että tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille.

Ihmiskaupparikosten esitutkintaan kohdistuvien laatuvaatimusten osalta on keskeistä ymmärtää, että ihmiskaupparikos mahdollistaa laajojen pakkokeinojen käytön, jolloin näytön keräämisen kannalta pakkokeinojen tehokasta ja oikea-aikaista käyttöä voidaan pitää olennaisena tekijänä tarpeellisen näytön keräämiseksi. Kuten edellä todettiin ihmiskaupparikosten tutkinnassa saattaa olla haastena asianomistajan suppeat kertomukset. Näin ollen esimerkiksi asianosaisten kertomuksista riippumaton näyttö saadaan parhaiten laite-etsinnöillä, joita tulisikin kohdistaa paitsi epäillyn, myös asianomistajan ja tarvittaessa todistajien laitteisiin. Viestinnän siirryttyä perinteisistä puheluista ja tekstiviesteistä pitkälle erilaisiin sovelluksiin, ovat laite-etsinnät helpoin tapa saada taltioitua asianosaisten välistä viestintää ja siten näyttöä ihmiskaupparikosten tunnusmerkistön täyttymiseen.

6.3. Esitutkintayhteistyö

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien ihmiskaupparikosten esitutkinnassa rikosvastuun toteuttamisen näkökulmasta yksi keskeinen osatekijä on poliisin ja syyttäjän välinen esitutkintayhteistyö. Niin poliisin kuin syyttäjän tulee varmistaa, että asioita käsittelevät ihmiskaupparikoksiin erikoistuneet työntekijät. Poliisin osalta tämä tarkoittaa sitä, että esitutkinta suoritetaan ihmiskauppaan erikoistuneen tutkintaryhmän toimesta, jolla on myös asianomainen koulutus ja osaamistaso lapsiin ja nuoriin kohdistuvien rikosten tutkinnasta. Vastaavasti tapaukseen nimetyllä erikoissyyttäjällä tulee olla erityisosaamista ihmiskaupparikoksiin.

Kimmo Hyvärinen, Rikosylikomisario

Alexi Topinoja, Rikoskomisario

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 19.06.2025 klo 14:00. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Rikosylikomisario Petri Eronen; Rikosylikomisario Kimmo Hyvärinen; Rikostarkastaja Sari Malinen; Rikoskomisario Anne Tuomisto; Rikoskomisario Alexi Topinoja

Tiedoksi

Apulaispoliisipäällikkö Seppo Kujala

Itä-Uudenmaan poliisilaitos

Jokiniemenkuja 2, PL 98, 01301 Vantaa

kirjaamo.ita-uusimaa@poliisi.fi

Puhelin 0295 430 291, poliisi.fi